

نظام حکومتی مهدوی (عج الله تعالی فرجه) در آیینه کلام امام باقر (علیه السلام)

کوثر حلال خور،^(۱) نوروز امینی^(۲)

چکیده

ظهور انسان کامل در همه ادیان، به ویژه در اسلام، اهمیتی والا دارد. جهان در انتظار برپایی مدینه فاضله در پایان تاریخ است و زنده نگه داشتن روح انتظار در مؤمنان، از مهم‌ترین زمینه‌های برپایی حکومت فراگیر الهی است؛ چنان که ائمه شیعه، پیوسته با تبیین ابعاد نظام حکومتی مهدوی، چراغ امید را در دل مؤمنان زنده نگه می‌داشتند. امام باقر (علیه السلام) نیز در این راستا، گاه وضعیت کلی جهان را در آستانه ظهور ترسیم نموده و مسائلی مثل رواج استبداد، گسترش ناامیدی در ملت‌ها، گسترش فساد، فتنه‌ها و مرگ‌های ناگهانی را به عنوان شاخصه‌های کلی آخرالزمان معرفی کرده و گاه وضعیت جهان را پس از برپایی حکومت مهدی به تصویر کشیده و اقدامات اصلاحی آن حضرت را در جنبه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تبیین نموده‌اند. در این پژوهش سیمای حکومت مهدوی را از دریچه کلام امام باقر (علیه السلام) به نظاره نشستیم.

کلیدواژه‌ها: امام باقر، مهدویت، نظام حکومتی مهدوی، حکومت واحد جهانی.

۱. (نویسنده مسئول)؛ دانشجوی کارشناسی تربیت معلم قرآن مجید؛ دانشکده علوم قرآنی خوی؛

Bavare_sorkh18@yahoo.com

۲. مربی دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم؛ دانشکده علوم قرآنی خوی؛ Amini@quran.ac.ir

مقدمه

دشمنان اسلام، پیوسته با طرح اندیشه‌های سکولاریستی می‌خواهند دین را از سیاست جدا کنند، در حالی که عالی‌ترین دستورات حکومتی و سیاسی در متن قرآن و سنت آمده است. حکومت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) پس از ظهور، به عنوان الهی‌ترین حکومت روی زمین نیز، دارای ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ... است که بررسی جنبه‌های مختلف آن، نیازمند پژوهش‌هایی عمیق در متن قرآن و سنت است. تاکنون پژوهش‌های مفیدی مانند منتخب الاثر، المحجة فیما نزل فی الحجة، معجم احادیث امام مهدی و ... در این زمینه سامان یافته است، با این حال هیچ پژوهشی به طور اختصاصی به مسئله شاخصه‌های نظام حکومتی امام مهدی، آن هم از دریچه کلام امام باقر (علیه السلام) نپرداخته است. با توجه به ویژگی‌های خاص دوران حیات امام باقر (علیه السلام) و نیز جان گرفتن مباحث حدیثی با رفع منع تدوین حدیث و آزاد شدن نگارش حدیث در این دوران، به نظر می‌رسد تبیین ویژگی‌های دوران غیبت نیز در این دوره مجال بیشتری یافته است. از این رو بررسی ویژگی‌های نظام حکومتی امام عصر در کلام امام باقر (علیه السلام) جایگاهی ویژه دارد.

بحث و بررسی

۱- ویژگی‌های کلی عصر ظهور در کلام امام باقر (علیه السلام)

اهمیت و عظمت برپایی حکومت واحد الهی در سراسر گیتی، زمانی قابل درک خواهد بود که با شرایط و اوضاع نابسامان پیش از ظهور آگاه شویم و شرایط سخت روانی آن دوران را درک کنیم. امام باقر (علیه السلام) نیز شاید با همین اندیشه، تلاش نموده است تا مؤمنان را با فضای کلی آن عصر آشنا سازد و مهم‌ترین معضلات اعتقادی، سیاسی و اجتماعی آن عصر را فرادید ایشان قرار دهد.

۱-۱- استبداد حکومت‌ها

از دیدگاه امام باقر (علیه السلام)، یکی از مشکلات جامعه بشری پیش از ظهور، بیدادگری حکومت‌ها است.^(۱) (ابن طاووس، بی‌تا: ۱، ۷۷) پیروان آن حضرت نه تنها از تجاوز و هجوم قدرت‌های بیگانه رنج می‌برند، بلکه از سوی حکومت‌های خودکامه و مستبد

۱. لا یخرج المهدی حتی یرقی الظلمة.

خودشان نیز در بیم و هراس خواهند بود؛ چنان که امام می‌فرماید: «لایقوم القائم إلا علی خوفٍ شدید؛ قائم قیام نمی‌کند؛ مگر در دورانی پر از بیم و هراس.» (شجری، بی‌تا: ۲، ۱۵۶) این بیم، ترسی است که غالباً از حکومت زمامداران ستمگر سرچشمه می‌گیرد.

۱-۲. ناامیدی جهانیان از نجات

از دیدگاه امام باقر (علیه السلام)، شاخصهٔ دیگر این دوران، قنوط و ناامیدی امت‌هاست.^(۱) (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۴۸) پیش از ظهور منجی، فتنه و آشوب، هرج و مرج و نابسامانی، ظلم و بیداد، نابرابری و احجاف و ... همه جا را فرا می‌گیرد و همگان از اصلاح شرایط موجود ناامید می‌شوند. عالمگیر شدن ستم و آشوب از یک سو و انتظار طولانی مردم برای ظهور منجی و تحقق نیافتن این آرزو از سوی دیگر، مردم را از اصلاح شرایط نابسامان حاکم، ناامید می‌کند و امام در چنین شرایطی اقدام به قیام می‌نماید.

۱-۳. گسترش فساد اخلاقی

یکی از آسیب‌های خطرناکی که جامعه پیش از ظهور قائم بدان گرفتار می‌شود، فقدان امنیت خانوادگی است. چنان که امام می‌فرماید: «یخرج القائم إذا تشبه الرجال بالنساء والنساء بالرجال و اکتفی الرجال بالرجال و النساء بالنساء؛ قائم زمانی ظهور خواهد کرد که مردها خود را شبیه زنان کنند و زنان شبیه مردان شوند. آن گاه مردان به مردان اکتفا کنند [لواط کنند] و زنان با زنان [سحق کنند].» (صدوق، ۱۳۸۱: ۱، ۳۳۱) این‌گونه انحرافات، کانون خانواده را مورد هجوم قرار می‌دهد و آسیب‌هایی جدی بدان وارد می‌سازد و در پی آن، فساد و انحراف همه‌گیر می‌شود و جامعه انسانی با سرعت بیشتری در سراسیابی انحطاط قرار می‌گیرد.

۱-۴. فقدان دادرسی و پناه

با گسترش گرفتاری‌ها و دغدغه‌ها، مردم تنها درصدد رفع حوائج شخصی خود برمی‌آیند و روح همکاری و تعاون از جامعه رخت برمی‌بندد. در چنین شرایطی، هیچ‌کس در مشکلات نه تنها به دیگری کمک نمی‌رساند، بلکه درصدد تجاوز و سوء استفاده برمی‌آید و مردم از داشتن یاور و دادرسی محروم می‌شوند. امام باقر (علیه السلام) در ترسیم

۱. و خروجه إذا خرج عن الیاس و القنوط.

این شرایط، انسان‌های ضعیف را به بز مرده‌ای تشبیه می‌کند که زیر چنگال‌های حیوانی درنده قرار دارد و برای او تفاوتی نمی‌کند که بر کجا دست بگذارد. در چنین شرایطی مردم نه مکانی امن برای پناه بردن دارند و نه توانایی فرار از چنگال درندگان را دارند.^(۱) (کلینی، ۱۳۶۵: ۸، ۲۱۳)

۱-۵. افزایش جنگ، کشتار و فتنه

از دیگر ویژگی‌های این دوران در کلام امام باقر (علیه السلام) افزایش جنگ و کشتار به دلیل وجود حکومت‌های فاسد و به اوج رسیدن ردائیل اخلاقی افراد است. امام برای ترسیم بهتر این وضعیت، از عبارت «یشتمل الناس موت و قتل» (کلینی، ۱۳۶۵: ۸، ۲۱۱) استفاده می‌کند که حاکی از کشتار دسته‌جمعی مردم است. همچنین برخی از روایات درباره کشتار انسان‌ها به وسیله جنگ سخن به میان می‌آورند. جابر از امام باقر (علیه السلام) می‌پرسد: «چه زمانی قیام مهدی روی خواهد داد؟» امام می‌فرماید: «اُنّی یکون ذلک یا جابر و لمّا تکثر القتلا بین الحیره و الکوفه؟؛ ای جابر، چگونه این امر تحقق یابد، در حالی که هنوز بین حیره و کوفه تعداد کشته‌ها زیاد نشده است.» (کلینی، ۱۳۶۵: ۸، ۲۰۹) این تعبیر امام حاکی از جنگ‌های خونین با کشته‌های فراوان در بین‌النهرین است که در آستانه ظهور رخ خواهد داد.

۱-۶. افزایش مرگ‌های ناگهانی

یکی دیگر از ویژگی‌های عصر پیش از ظهور، افزایش مرگ و میرهای ناشی از بیماری‌هاست. بدیهی است که با فراگیر شدن جنگ و ناامنی و افزایش کشته‌ها، بیماری‌های مسری مانند طاعون به سرعت مناطق مختلف جهان را آلوده می‌کند و خود به تنهایی بسیاری از مردم را به کام مرگ می‌کشاند. امام باقر (علیه السلام) از شیوع بیماری طاعون در این دوران خبر می‌دهد. (شجری، بی‌تا: ۲، ۲۷۷) در روایات دیگر، از بیماری طاعون در آستانه ظهور با عنوان «مرگ سفید» در کنار «مرگ سرخ»، یعنی کشته شدن با سلاح، یاد شده است که به واسطه این دو عامل، هفتاد درصد انسان‌ها کشته خواهند شد.^(۲) (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۲۰۷) این سخن، از میزان فراگیری این

۱. لا ترون الذی تنتظرون حتی تکونوا کالمعزی الموات الّتی لایبالی الخاس این یضع یده فیها، لبس لکم شُرف ترقونه و لاسناد تسندون إلیه أمرکم.
 ۲. قدام القائم موتان: موت أحمر و موت أبيض، حتّی یدهب من کلّ سبعة، خمسة؛ فالموت الأحمر، السیف و الموت الأبيض، الطاعون.

بیماری و نیز فراگیر شدن جنگ در آن دوران حکایت دارد.

۲- برنامه‌های نظام حکومتی حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) در کلام امام باقر

قوانین ادیان و مکتب‌ها، هنگامی در جامعه اجرایی می‌شود که حکومتی از آن پشتیبانی کند. از این رو، هر گروهی در صدد به دست آوردن حکومت، برای اجرای اهداف خویش است. اسلام نیز، که برترین آیین آسمانی است، در پی تشکیل حکومت اسلامی است و ایجاد و حفظ حکومت را از بزرگ‌ترین فرایض می‌داند.

در مورد نوع حکومت آن حضرت باید گفت که نوسازی و احیای دینی بر مبنای مقتضیات جدید، یکی از ویژگی‌های حکومت واحد جهانی است که بر مبنای تحولات تازه و پاسخگویی به امور جدید است. اسلام با اتکا به ماهیت خود و بر مبنای سنت مترقی اجتهاد، این انعطاف‌پذیری را به عنوان جزء همیشگی خود به همراه دارد. نظام جهانی‌سازی مهدوی نیز از این خصیصه ضروری غافل نبوده و کاملاً بدان مجهز است و در عصر مهدوی، جهان با احیای اسلام و نوسازی دینی مواجه خواهد گردید. در بیان امام باقر (علیه السلام) نیز به این امر اشاره شده است: «حضرت قائم (عج الله تعالی فرجه) با امری جدید، کتابی نوین و قضاوتی تازه که بر عرب شدید است، حکومت بر پا خواهد کرد.» (نعمانی، ۱۴۰۳: ۱۲۲)

در روایت دیگری از همین امام، ایشان ضمن تشبیه سیره حکومت مهدوی با سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) در ابطال احکام جاهلیت، می‌فرمایند: «...همچنین است قائم وقتی قیام می‌کند، باطل می‌گرداند احکامی را که در ایام مصالحه با کفار در دست خلائق بوده و با عدالت در میان خلائق رفتار می‌کند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۸۱)

بدین منوال جهانی‌سازی مهدوی، معطوف به احیاء و تجدید اسلام ناب و نوسازی جدید آن برحسب مقتضیات جدید بوده و بدیهی است چنین امری منجر به شفافیت اسلام و افزایش پیروی آن دین حنیف خواهد گردید و دیگر نیازی به بحث و فحص‌های طاقت‌فرسای علمی و حوزوی برای فهم و دریافت آرای واقعی شارع مقدس نیست و اکثر شیوه‌های درسی و اجتهادی و استنباطی، کهنه و غیرقابل استفاده خواهد گردید.

۲-۱- برنامه‌های کلی نظام حکومتی حضرت مهدی

هر حکومتی برای خود، ساختار، برنامه و نظام‌نامه‌ای مشخص دارد که همه

برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات خرد و کلان حکومتی بر مبنای آن نظام‌نامه سامان می‌یابد. به بیان دیگر هر حکومتی دارای سیاستی کلی است که همه سیاست‌های ارکان مختلف نظام از آن سیاست کلی پیروی می‌کند. نظام حکومتی مهدی نیز از این قاعده مستثنی نیست. در زیر با مهم‌ترین سیاست‌های کلی حکومت مهدوی در کلام امام باقر (علیه السلام) آشنا می‌شویم.

۲-۱-۱- حکومت واحد جهانی

از دیرباز سرخوردگی و ناکامی بشر از مجموعه حکومت‌های کوچک و بزرگ جهان مطرح است؛ حکومت‌هایی که شخصیت‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فلسفی و دینی مؤسس آن بوده‌اند و گرایش‌های خود را در آن دخالت داده و اعمال کرده‌اند. برخی سعی کرده‌اند مدینه فاضله و یا بهشت روی زمین را بسازند و آنچه را افلاطون، ماکیاولی، انشتین، راسل و یا فلاسفه اسلامی همچون فارابی، ابوعلی سینا (شعبانی، ۱۳۸۴: ۱۵۰)، خواجه نصیرالدین طوسی و ملاصدرای شیرازی (شعبانی، ۱۳۸۴: ۱۵۱) آرزو داشتند، محقق سازند، اما نه تنها موفق نشده‌اند، بلکه موجب تنفر و انزجار بیشتر مردم شده‌اند. بشر درک کرده است که تشکیل حکومت واحد جهانی (مدینه فاضله) از دایره قدرت او خارج است؛ زیرا پاسخ به درخواست‌های فطری انسان و فراهم آوردن زمینه شکوفایی استعداد‌های فراوان او با گرایش‌ها و تمایلات ماتریالیستی سازگار نیست، بلکه تشکیل حکومت عادلانه جهانی از اعجاز‌های بزرگ خداوند است که با دست پر قدرت بقیت‌اللهی خود آن را تشکیل و سازمان‌دهی می‌کند. حکومت واحد جهانی را خالق هستی در کتب آسمانی‌اش توسط پیامبران و اوصیائش وعده داده و مدیریت آن را به اسوه صالحان و مفخر امامان راستین سپرده است تا با در دست داشتن همه امکانات مادی و معنوی و منابع طبیعی و انسانی، حکومت واحد جهانی را تحقق بخشد. امام باقر (علیه السلام) در تفسیر آیه ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ (توبه/۳۳) فرموده‌اند: «هنگام قیام مهدی است که اسلام را بر تمامی ادیان، حاکم می‌گرداند.» (بحرانی، ۱۳۷۸: ۸۵ و ۸۷) همچنین آن حضرت در مورد چگونگی تشکیل این حکومت فرموده است: «... هنگامی که بر گرد امام مهدی پس از ظهورش ده هزار نفر انسان ساخته شده و فداکار، گرد آمدند، همه یهودیان و مسیحیان و کسانی که جز خدای یگانه را می‌پرستند، به امامت و راه و رسم او ایمان می‌آورند و قیام جهانی و دگرگون‌سازش را تصدیق و تایید می‌کنند.»

آنگاه است که همه ملتها یک ملت می‌شوند، ملت اسلام و پیروان همه ادیان به دین آسمانی اسلام می‌گروند و همه معبودهای دروغین مورد غضب خدا قرار می‌گیرد و آتشی از آسمان فرود آمده و آنها را طعمه خویش می‌سازد و همه را به خاکستر تبدیل می‌کند.» (شیلنجی، ۱۳۰۸: ۲، ۱۵۵) تشکیل حکومت واحد جهانی در اوضاع و شرایط بشدت درهم و به هم ریخته که حتی مردم نیز از ظهور منجی ناامید گشته‌اند فقط به وسیله یدالله و موعود او و به یاری یاران خودساخته او در طول تاریخ بشریت امکان پذیر است.

۲-۱-۲- جهان‌گشایی برای نجات بشر

درباره این امر، روایات دوگونه است: روایاتی که از گشودن شرق و غرب، جنوب و قبله و سرانجام همه جهان سخن به میان آورده است و روایات دیگر که به گشودن سرزمین‌های معینی اشاره دارد. جای شک و تردید نیست که حضرت همه ادیان را تحت سیطره و حکومت خود درمی‌آورد، ولی اینکه چرا از بعضی شهرها نام برده شده است، شاید به لحاظ اهمیتی باشد که آن شهرها در آن روزگار پیدا خواهند کرد. این اهمیت برای این است که آنها از قدرت‌های آن روزگار به حساب می‌آیند و سرزمین‌هایی از جهان را تحت نفوذ خود دارند یا آن سرزمین‌ها منطقه پهناوری هستند که بخش بزرگی از جمعیت را در خود جای داده‌اند و یا این که قبله آمل پیروان یکی از مذاهب و ادیان می‌باشند؛ به طوری که اگر آن شهر سقوط کند، همه پیروان آن آیین تسلیم می‌شوند، یا به سبب اهمیت نظامی و استراتژیکی آن است؛ به طوری که باسقوط آن عملیات دشمن مختل شده و زمینه برای تهاجم نیروهای حضرت فراهم می‌گردد. برگزیدن شهر مکه به عنوان نقطه آغاز قیام، سپس برگزیدن عراق و کوفه به عنوان مرکزیت سیاسی - نظامی حکومت و حرکت به سوی شام و گشودن بیت‌المقدس شاید تاییدی بر این سخن باشد؛ زیرا امروزه اهمیت سیاسی، مذهبی و نظامی این سه سرزمین بر کسی پوشیده نیست. (طیبی، ۱۴۱۱: ۱۵۲)

دسته‌ای از این روایات بر محدوده و قلمرو حکومتی امام عصر (عج الله تعالی فرجه) اشاره دارند؛ برای نمونه امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: «القائم منا ... یبلغ سلطانه المشرق و المغرب...؛ حضرت قائم از ماست و گسترش فرمانروایی آن حضرت شرق و غرب را فرا می‌گیرد.» (صدوق، ۱۳۸۱: ۱، ۳۳۱) و نیز آن حضرت درباره اعزام لشکریان مهدی به سراسر جهان می‌فرماید: «کأنی بالقائم... وَ هُوَ یَفَرِّقُ الْجُنُودَ فِی الْبِلَادِ؛ گویا حضرت

قائم را می بینم که سربازنش را به سراسر جهان گسیل می دارد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۳۳۷، ۵۲)

دسته دیگر این روایات بر تقسیمات حکومتی و شهرگشایی های مخصوص اشاره دارد که امام باقر (علیه السلام) در ضمن حدیثی در این مورد فرموده اند: «حضرت قائم سه پرچم را برای عملیات در سه نقطه آماده می سازد؛ پرچمی را به قسطنطنیه گسیل می دارد و خداوند آنجا را برای او می گشاید، پرچم دیگری را برای چین می فرستد و آنجا نیز برای حضرت گشوده می گردد و پرچم سوم را برای کوه های دیلم می فرستد و آن جا نیز به تصرف نیروهایش درمی آید.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۸) همچنین در مورد تسلط کامل او بر آن شهرها می فرماید: «... فبیعت بالبیعة إلى المهدي جنوده إلى الأفاق و یمیت الجور و اهله و تستقیم له البلدان و ... حضرت مهدی لشکریان خود را برای گرفتن بیعت به سراسر جهان می فرستد و ستم و ستمگر را نابود می سازد و شهرهای گشوده شده برای او تثبیت می گردد...» (ابن طاووس، بی تا: ۶۴)

لازم به ذکر است طبق فرمایش امام باقر (علیه السلام) کوفه پس از ظهور حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) موقعیت ویژه ای می یابد: «ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الْكُوفَةِ فَيُبْعَثُ الثَّلَاثِمَائَةَ وَ الْبُضْعَةَ عَشَرَ رَجُلًا إِلَى الْأَفَاقِ كُلِّهَا فَيَمْسَحُ بَيْنَ أَكْتَافِهِمْ وَ عَلَى صُدُورِهِمْ فَلَا يَتَعَايُونَ فِي قَضَاءٍ وَ ...؛ سپس آن حضرت به کوفه بازمی گردد و از آن پایگاه عادلانه جهانی، فراتر از سیصد شخصیت شایسته که هر کدام قهرمانی در میدان علم و تقوا و شجاعت و کارایی و تدبیر و کیاست هستند، به سراسر جهان گسیل می دارد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۴۵) از این روایت می توان دریافت که کوفه مرکز حکومت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه)، محل زندگی، محل تشکیل ستاد فرماندهی و حکومت عادلانه، محل نماز و عبادت ایشان و پایتخت دولت آن حضرت خواهد بود و این امر اهمیت فوق العاده شهر مذکور را در دوران ظهور حضرت می رساند.

۲-۱-۳- حکومت عدل محور

بزرگ ترین و عمده ترین وظیفه امام زمان (عج الله تعالی فرجه)، تحقق بخشیدن به وعده های الهی موجود در کتب مختلف آسمانی و به اجرا درآوردن آرمان مقدس انبیای الهی می باشد. آنان وعده کرده اند اتوپیا و حکومت عدل الهی در سراسر جهان به دست جانشین حقیقی حق برپا و نمودار عینی و وجود خارجی مطلق عدل الهی در عالم هستی محقق خواهد شد، ستمکاران و متجاوزان از اریکه قدرت به زیر آورده می شوند

و و صالحان، حاکم و وارث همه نعمت‌های نهان و آشکار الهی می‌گردند. آن هنگام حاکمیت عدل در گیتی استقرار می‌یابد و مستضعفان را از محرومیت و درماندگی رها می‌سازد. امام باقر (علیه السلام) در تفسیر آیه ﴿إِغْلَمُوا أَنْ اللَّهَ يَخِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ (بقره/ ۲۵۱) می‌فرماید: «يَخِيهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْقَائِمِ بَعْدَ مَوْتِهَا يَعْنِي بِمَوْتِهَا كَفَرُ أَهْلِهَا وَ الْكَافِرُ مَيِّتٌ؛ خداوند زمین را با حضرت قائم زنده می‌گرداند؛ آن حضرت در زمین به عدالت رفتار می‌کند و زمین را با گسترش عدالت زنده می‌نماید پس از آنکه در اثر گسترش ستم مرده بود.» (صدوق، ۱۳۸۱: ۲، ۶۶۸) و نیز در مورد شدت تاثیر اجرای این عدالت فرموده است: «حَدَّثَ يَقَامُ فِي الْأَرْضِ أَرْكَى فِيهَا مِنْ مَطَرٍ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَ أَيَّامَهَا؛ یک حدّ که در زمین برپا شود، پاک‌کننده‌تر از باران چهل شبانه‌روز است.» (کلینی، ۱۳۶۵: ۷، ۱۷۴) در مورد ناتوان بودن هر شخص دیگری در اجرای این امر و اتمام حجت بر دیگران، امام صادق (علیه السلام) از امام باقر (علیه السلام) نقل کرده‌اند که فرمود: «دَوْلَتَنَا آخِرُ الدَّوْلِ وَ لَنْ يَبْقَى أَهْلٌ بَيْتِ لَهْمُ دَوْلَةٌ إِلَّا مَلَكَوا قَبْلَنَا لَيْلًا يَقُولُوا إِذَا رَأَوْا سَيْرَتَنَا إِذَا مَلَكَنا سَيْرَتَنَا مِثْلَ سَيْرَةِ هُوَلَاءِ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾؛ دولت ما آخرین دولتهاست و اهل بیتی باقی نمی‌ماند که برای آن‌ها دولتی مقدر شده باشد؛ مگر این که پیش از ما سلطنت کنند تا وقتی که سیرت ما را دیدند، نگویند: اگر ما هم صاحب ملک بودیم، این گونه رفتار می‌کردیم و این است گفته خدا که فرمود: «عاقبت برای پرهیزگاران است.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۲) همان گونه که تاکنون شاهد این امر با وجود تشکیل دولت‌ها و حکومت‌های فراوان در سطح جهان بوده‌ایم.

در مورد پرچم و شعار حکومت و دولت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) نیز باید گفت که هر حکومتی دارای پرچمی است که به وسیله آن شناخته می‌شود و آرم آن تا حدودی نمایانگر اهداف رهبرانش می‌باشد؛ انقلاب جهانی حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) نیز پرچم مخصوصی دارد که در روایتی از امام باقر (علیه السلام) آمده است که فرموده‌اند: «گوئی قائم را می‌نگرم که در کوفه، پشت نجف آشکار شده و چون بر نجف برآید، پرچم رسول خدا را برافرازد و عمود آن از عمودهای عرش خدای تعالی و بقیه‌اش از نصرت خدا می‌باشد. آن را بر کسی فرود نیاورد؛ مگر این که خداوند متعال او را نابود سازد.» (صدوق، ۱۳۸۱: ۲، ۶۷۲) و بر آن شعاری نیز نقش بسته است هر چند درباره این شعار اختلاف است، ولی نکته‌ای در همه این اقوال اعم از البیعة لله (طیسی، ۱۴۱۱: ۱، ۲۲۱) و ... مشترک است و آن این که مردم را به فرمانبرداری از حضرتش دعوت

می‌کند. این حدیث پیروی و تبعیت آن حضرت از خاتم پیامبران در حوزه حکومت را می‌رساند.

۲-۱-۴- اداره حکومت به سیره حضرت محمد (صلی الله علیه و آله)

حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه)، آخرین امام و واپسین معصوم، از سلاله پاک پیامبر و تحقق بخش ایده آل همه پیامبران و امامان و تشکیل دهنده حکومت عدل اسلامی و اجراکننده نقشه‌های پیامبر اسلام در صحنه گیتی است. سیره او همانند سیره پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است و برنامه دولتش، تجدید عظمت قرآن و احیای تعالیم عالی اسلام است. از امام باقر (علیه السلام) ضمن روایتی طولانی آمده است: «...ثُمَّ يُنْطَلِقُ فَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ عَلَيْهِ وَ آلِهِ السَّلَامُ وَ الْوَلَايَةَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ الْبَرَاءَةَ مِنْ عَدُوِّهِ...» سپس مردم را به کتاب خدا و سنت پیغمبر و ولایت علی بن ابی طالب و بیزاری از دشمنان دعوت می‌کند. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۴۲) درباره حق بودن و قابل پذیرش این سیره فرموده است: «در قضایایی که حضرت قائم قضاوت می‌کند، بعضی از کسانی که در خدمتش شمشیر زده‌اند، آن را رد و انکار می‌کنند و آن قضاوت آدم است. پس دستور می‌دهد آن‌ها را بیاورند و گردنشان را می‌زنند. سپس دوباره قضاوتی می‌کند که قضاوت داوود است و عده‌ای از کسانی که همراه آن حضرت شمشیر زده‌اند آن را رد و انکار می‌کنند. پس دستور می‌دهد آن‌ها را بیاورند و گردنشان را می‌زنند. سپس بار سوم قضاوتی می‌کند و آن قضاوت ابراهیم است. گروه دیگری از کسانی که در پیشاپیش آن حضرت شمشیر زده‌اند، آن را رد و انکار می‌کنند. پس آن‌ها را جلو می‌آورد و گردنشان را می‌زند. آن‌گاه مرتبه چهارم قضاوتی می‌کند که قضاوت محمد است. پس هیچ کس علیه او انکار نمی‌نماید.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۸۹) راوی می‌گوید: درباره سیره و روش حکومت قائم از امام باقر سؤال کردم، فرمود: «به روش پیامبر عمل می‌کند تا آنکه اسلام را آشکار می‌سازد.» عرض کردم: «روش پیامبر چگونه بود؟» فرمود: «پیامبر آثار کفر جاهلیت را از میان برد و با مردم به عدالت رفتار کرد. قائم موقعی که قیام می‌کند، اعمال نامشروع و بدعتی را که هنگام صلح و سازش با بیگانگان اسلام، در میان مسلمین مرسوم گشته، از میان می‌برد و مردم را به عدالت‌گستری رهبری می‌نماید.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۸۱) روایت گویای استفاده از روش‌های قضاوتی و حکومتی امام عصر (عج الله تعالی فرجه) از پیامبر و تبعیت محض و خاص از آن حضرت را می‌رساند.

۳- برنامه‌های نظام اقتصادی حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) در کلام

امام باقر

کره زمینی که ما در آن زندگی می‌کنیم، امکانات فراوانی برای ما و نسل آینده و جمعیت بسیار زیادتر از جمعیت کنونی دارد، اما عدم آگاهی کافی به منابع موجود و منابع بالقوه زمین از یک سو و عدم وجود یک نظام صحیح برای تقسیم ثروت از سوی دیگر، از جنبه‌های مختلف باعث احساس کمبود می‌شود، تا آنجا که در عصر ما همه روزه گروهی از انسان‌های گرفتار از گرسنگی می‌میرند. نظام حاکم بر اقتصاد جهان امروز، یک نظام استعماری است که در کنار خود یک نظام جنگی ظالمانه را پرورش می‌دهد که قسمت‌های مهمی از نیروهای فکری و انسانی را که می‌بایست به طور مداوم و پویا در جست و جوی منابع جدید برای بهسازی زندگی انسان‌ها به تلاش برخیزند، می‌بلعد و نابود می‌کند. اما هنگامی که این نظام و نظام جنبی آن دگرگون شود، نیروها برای استخراج منابع بی‌شمار زمین به کار گرفته می‌شود و علم و دانش پیشرو در اختیار این برنامه قرار می‌گیرد و به سرعت منابع جدیدی کشف می‌گردد و شکوفایی خاصی به اقتصاد بشریت می‌دهد. در زمان حکومت امام مهدی (عج الله تعالی فرجه)، محدودیت‌های اقتصادی، تجاری، صنعتی، کشاورزی و ... از بین می‌رود؛ محرومیت، گرسنگی، نداری، نگرانی از آینده و ... از میان مردم برچیده می‌شود و بهره‌برداری از مواهب و برکات زمین آزاد و همه اقشار را در برمی‌گیرد.

۳-۱- شکوفایی اقتصادی و ریشه‌کن شدن فقر

مشکلات اقتصادی و مسایل پیرامون آن از گرفتاری‌های روزمره و عمده جوامع بشری است که بشریت همیشه با آن دست و پنجه نرم می‌کند. بیکاری، فقر، گرانی، تورم و ده‌ها مسائل اقتصادی دیگر از مشکلات حل‌نشده‌ی جامعه است؛ ولی طبق روایات، در دوران حکومت مهدی این مشکلات به برکت رهبری و مدیریت جامعه به دست آن حضرت برچیده می‌شود. امام باقر (علیه السلام) در این مورد فرموده است: «زمانی که قائم ظهور کرد، ... برای مردم دوبار در سال عطای کامل می‌بخشد و دو بار هم در هر ماه روزی می‌دهد و میان مردم مساوات برقرار می‌کند؛ به طوری که مستحق زکات نمی‌بینی و مؤدیان زکات با زکاتشان پیش شیعیان می‌روند و آنها هم قبول نمی‌کنند و به کیسه‌ای می‌ریزند و به درختان خانه آنها دور می‌زنند، ولی هیچ کس از آنها

نمی‌پذیرند و می‌گویند ما نیازی به درهم‌های شما نداریم ... پس عطایی می‌دهد که پیش از او نداده باشد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۹۰) همچنین آن حضرت در اشاره به راضی بودن مردم از وضع اقتصاد در آن دوره فرموده است: «... وَ يَخْرِجُ النَّاسَ خُرَاجَهُمْ عَلَى رِقَابِهِمْ إِلَى الْمَهْدِيِّ وَ يَوْسَعُ اللَّهُ عَلَى شِيَعَتِنَا وَ لَوْ لَا مَا يَدْرِكُهُمْ مِنَ السَّعَادَةِ لَبَغَوْا...» مردم مالیات اموال و امکانات خویش را خود به دلخواه و با افتخار به سوی دولت مهدی می‌برند و خداوند بر شیعیان ما چنان وسعت و برکت و رفاه و امکانات ارزانی می‌دارد که اگر حقیقت سعادت و نیکبختی را نمی‌فهمیدند و به ارزش‌های اخلاقی آراسته نبودند، مست امکانات می‌شدند و به طغیان و تجاوز سر بر می‌داشتند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۵۴) می‌توان گفت این حدیث کنایه از رفع نیازمندی از جامعه است؛ به گونه‌ای که اموال از موارد مصرف بیشتر می‌گردد؛ به سخن دیگر، دولت حضرت مهدی نه تنها کسری بودجه ندارد، بلکه درآمد آن بر مصارف بودجه‌اش افزونی دارد.

۳-۲. شکوفایی صنعت، تکنولوژی و عمران

هنگامی به عمران و آبادانی در حکومت امام زمان پی می‌بریم که میزان ویرانی را پیش از ظهور در نظر بگیریم. آری جهانی که گرفتار جنگی ویرانگر شده، طعمه هواهای نفسانی قدرت طلبان گشته، مدت‌ها در آتش جنگ سوخته، کشته‌ها و ویرانی‌های زیاد بر جای گذاشته است، نیاز بیشتری به آبادانی دارد و حکومت مهدوی به اصلاح این ویرانی‌ها به صورت همه جانبه می‌پردازد و عمران و آبادانی را در سراسر جهان، چشمگیر می‌کند. امام باقر (علیه السلام) در این مورد فرموده است: «... فلا یبقی فی الأرض خراب إلا قد عُمِّر؛ در زمان حکومت مهدی، در روی زمین هیچ ویرانه‌ای نمی‌ماند؛ مگر آنکه آباد می‌گردد.» (صدوق، ۱۳۸۱: ۱، ۳۳۱) آن حضرت در روایت دیگری در این باره فرموده‌اند: «...مهدی بر مرکب‌های پرصدايي که آتش و نور در آن تعبیه شده است، سوار می‌شود و به همه آسمان‌ها سفر می‌نماید.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵، ۳۲۱) از این روایت می‌توان پیشرفت عظیم علمی و صنعتی و نیز آباد و قابل سکونت بودن بیشتر آسمان‌ها را در سایه توسعه علم و تکنولوژی فهمید؛ چنان که گفته‌اند که مهدی «انواع دستگاه‌ها را به کار می‌اندازد...» (طوسی، ۱۴۱۷: ۲۵۱) این روایت می‌تواند به شکوفایی صنعت و تکنولوژی اشاره داشته باشد. در جای دیگر می‌فرماید: «... وَ يَجِيءُ وَ اللَّهُ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَ بَضْعَةُ عَشْرٍ رَجُلًا فِيهِمْ خَمْسُونَ امْرَأَةً يَجْتَمِعُونَ بِمَكَّةَ عَلَى غَيْرِ مِيعَادٍ قَزَعًا كَقَزَعِ الْخَرِيفِ يَتَّبِعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا...» و به خدا قسم سبب و چند ده

نفر مرد و در میان آنها پنجاه نفر زن گرد هم می‌آیند و بدون قرار قبلی در مکه جمع می‌شوند؛ مانند ابر پاییزی در یک چشم به هم زدن.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۲۲۳) قابل ذکر است که استفاده از تعبیر «گردهم آمدن مانند ابر و در یک چشم به هم زدن» نشان از پیشرفته‌ترین وسایل و ابزارهای مسافرتی و شکوفایی واقعی علم و صنعت در آن دوران باشد.

۳-۳. استخراج معادن و منابع طبیعی

استخراج معادن و استفاده از خزاین زیرزمینی برای دولت‌ها و حکومتها از مسائل حیاتی است؛ زیرا این مواهب خدادادی، پایه‌های اصلی آنها را تشکیل می‌دهد. بدین جهت حضرت قائم (عج الله تعالی فرجه)، از منابع زیرزمینی بسیاری استفاده کرده و خداوند متعال ذخایر و خزاین فراوان در اختیار او قرار خواهد داد. برخی گفته‌اند که عبارت «و له أظهر الكنوز و الذخایر بمشیتی» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۱۸، ۳۴۱) و با مشیت خود برای او خزاین و ذخایر قرار خواهیم داد، اشاره به همین دارد. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۳، ۳۴) ابوالجارد گوید که امام باقر (علیه السلام) فرمود: «إذا ظهر القائم... و حجر موسی و عصاه: زمانی که قائم ظهور کرد... و با سنگ و عصای موسی ظاهر می‌شود.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۵۱) برای زندگی در روی زمین، آب حرف اول را می‌زند. عمران و آبادی زمین از کشاورزی تا ساخت و ساز و درآمدهای کلان به وجود آب فراوان و نه‌های سرشار این نعمت خداوند بستگی دارد و در هر سرزمینی قحطی و کمبود آب حکم فرما شود، آن سرزمین و زندگی در آن محکوم به نابودی و فناست. در توضیح باید گفت که استفاده از تعبیر سنگ و عصای موسی بیانگر این می‌باشد که آن حضرت با عصای موسی، چشمه‌ها و ذخایر را با پیشرفته‌ترین روش‌ها استخراج می‌کند.

همچنین خدای متعال از روزی که زمین را در اختیار بشر قرار داد، استفاده از تمامی نعمت‌های بی‌شمار آن را نیز به آنها ارزانی داشته و آزاد گذاشته است، ولی با مرور زمان و از یاد جمعیت و ترس از کمبود و فشارها و قحطی‌های آینده، قوانین و مقررات دست و پاگیر ممنوعیت استفاده آزاد را وضع کردند و محدودیت شدیدی قرار دادند. از جمله آن محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها، استفاده و بهره‌مند شدن از مواهب و نعمت‌های فراوان در باهاست، در حالی که خداوند مکرراً در آیات قرآن کریم آن را برای بندگانش آزاد کرده است؛ مانند آیه ﴿أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَ طَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِّلسَّيْرَةِ﴾ (مائده ۹۶)؛ شکار دریا را برای خوردن شما و مسافران حلال شده است.» در توضیح باید گفت

این آیه و آیاتی هم‌مضمون آن، استفاده‌های دریایی را بدون کنترل و محدودیت آزاد گذاشته است، ولی از جهت مدیریت و مهار شکارهای افسارگسیخته و تنظیم منافع کشور از استفاده بی‌رویه، جلوگیری به عمل آورده‌اند. اما در زمان حکومت ولی خدا، همه این‌ها آزاد و بلامانع خواهد بود؛ زیرا در آن عصر ترسی از کمبود و غیره وجود نخواهد داشت و تمام برکات زمین و آسمان در اختیار او خواهد بود.

۴-۳. توسعه کشاورزی

در حکومت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) که مردم به اطاعت خداوند روی می‌آورند و بر فرمان حجت خدا گردن می‌نهند، دیگر دلیلی ندارد که زمین و آسمان از برکاتش بر بندگان خدا مضایقه کنند. پس از آنکه مردم طعم تلخ کمبود باران و خشکسالی‌های بیابانی و کمبود مواد غذایی و نابودی کشتزارها را چشیده‌اند و برای تهیه احتیاجات اساسی زندگی گاهی باید گران‌بهاترین چیز، یعنی ناموس و آبرو، را فدا کرد، تحولات و شکوفایی‌های بزرگی در حوزه کشاورزی رخ می‌دهد. پیرامون این مسئله امام باقر (علیه السلام) در ضمن روایتی طولانی فرمود: «... و یبعث فیحفر من خلف قبر الحسین لهم نهرا یجری الی العرین فی النجف و یعمل علی فوهته قناطر و أرحاء فی السبیل و کأنی بالعجوز و علی رأسها مکتل فیه برّ حتی تطحنه یکرבלاء؛ آبراهی را از پشت قبر حسین برای آنها حفر می‌کند که تا غرّین جریان یافته و به نجف سرازیر می‌شود و بر روی آن آبراه، پل‌ها و آسیاب‌ها ساخته خواهد شد، گویی پیرزنی را می‌بینم که بر سرش زنبیلی گرفته و پر از گندم است به آسیاب‌ها می‌رود، بی‌آنکه از او کرایه‌ای گرفته شود گندم‌هایش را آرد می‌کند.» (طوسی، ۱۴۱۷: ۲۸۱) از این حدیث می‌توان فهمید که حضرت با دادن امکانات رایگان، مردم را به سمت کشاورزی تشویق می‌کنند و مردم نیز با این کار، احتیاجات خود را برآورده می‌سازند. واضح است که این آبراه که از شطّ فرات که یکی از پربرکت‌ترین رودهای جهان است، سرچشمه می‌گیرد، هزاران هکتار را زیر کشت و کشاورزی خواهد برد و میلیون‌ها انسان را بی‌نیاز خواهد کرد؛ به خصوص اگر سدهای زیاد در مسیر آن احداث شود و مورد بهره‌برداری قرار گیرد. و نیز در گوشه‌گوشه جهان این‌گونه تحولات پیش خواهد آمد؛ یعنی به وسیله مهندسیین ورزیده و متخصص و دانشمند، زیر نظر مقام ولایت کبری، به نحو احسن اجرا می‌شود و به مرحله بهره‌برداری خواهد رسید که مردم از نظر معیشتی در مضیقه و تنگنا قرار نگیرند. نیز آن حضرت فرموده است: «... وَ یُخْرِجُ اللَّهُ مِنَ الْأَرْضِ بَدْرَهَا...! از آسمان

بارانی می‌بارد که زمین محصول خود را آشکار می‌سازد و مردم از نعمتی برخوردار می‌شوند که هرگز مانند آن را ندیده‌اند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۴۵) و این بیانگر پیشرفت و توسعه کشاورزی و استفاده آسان مردم از آن‌ها می‌باشد.

۳-۵. کشاورزی آزاد

در دوران دولت مهدوی، مردم در کشاورزی آزاد خواهند بود و در برابرشان موانع و مشکلات مالیات‌های ستمگرانه و قوانین دست و پاگیر نخواهد بود؛ چرا که اسلام به انسان این آزادی را عنایت فرموده است. امام باقر (علیه السلام) در این مورد فرموده است: «مَنْ عَرَسَ شَجْرًا أَوْ حَفَرَ وادياً لَمْ يَسْبِقْهُ أَحَدٌ أَوْ أَحْيَا أَرْضاً مِيتَةً فَهِيَ لَهُ قِضَاءٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولُهُ؛ هر قومی که مقداری از زمین را احیا و آباد نمایند، خود سزاوار آن زمین‌اند و آن زمین از آنان خواهد بود.» (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۱۷، ۳۲۸) نظیر همین سخن، از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نیز نقل شده است: «مَنْ أَحْيَا أَرْضاً مَوْتاً فَهِيَ لَهُ؛ هر کس زمین مرده‌ای را احیا کند، آن زمین از آن وی خواهد بود.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۱۷، ۳۲۷) پس از زوال قوانین ظالمانه، انسان‌ها با آزادی کامل بر روی زمین تلاش می‌کنند و محصولات کاشت و برداشت از آن خود آنها خواهد بود و بهره زمین هم متعلق به خودشان می‌باشد و از انواع نعمت‌های زمین بهره‌مند خواهند شد.

۴- برنامه‌های فرهنگی حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) در کلام امام باقر

(علیه السلام)

روایات مختلف، جهان را در روزگار امام عصر، جهانی متمدن و در اوج قدرت و پیشرفت معرفی می‌کنند، ولی تفاوت بنیادین پیشرفت در روزگار حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) با جهان کنونی در این است که در روزگار ما، پیشرفت‌ها در جهت سقوط فرهنگ و اخلاق جامعه بشری است و هرچه انسان‌ها از نظر دانش پیشرفت کنند، از انسانیت بیشتر فاصله می‌گیرند و به فساد و تباهی و کشتار روی می‌آورند؛ ولی در روزگار مهدی (عج الله تعالی فرجه)، این شرایط درست برعکس شده و بشر در عین اینکه به بالاترین رشد علمی و صنعتی می‌رسد به همان اندازه از نظر فرهنگ، اخلاق و کمال انسانی نیز اوج می‌گیرد.

۴-۱. حوزه آموزش و پرورش (تربیتی)

در زندگی بشر، مساله آموزش و پرورش از مسائل کلیدی است؛ زیرا علم و تربیت است

که جامعه را دگرگون می‌کند. در زمان حضرت قائم، فراگیری علوم اجباری خواهد بود. افراد باید هر روز ساعتی را برای فراگیری انواع دانش‌ها در کلاس درس بنشینند و یا به تدریس رسانه‌های گروهی پیشرفته آن زمان گوش فرا دهند. در زمان حضرت قائم، تعلیم و تربیت به کمال مطلق و به حدّ اعلاّی خود خواهد رسید و در زوایای علم و تربیت چیزی مبهم و یا ناشناخته نخواهد ماند؛ زیرا طبق روایتی علم بیست و هفت حرف است و تا زمان ظهور امام زمان (عج الله تعالی فرجه) با همه پیشرفت‌های علم و دانش فقط دو حرف آن کشف و به منصف ظهور خواهد رسید و تمامی بخش‌های بیست و هفتگانه علم به دست او و در زمان حکومت آن حضرت تفسیر خواهد شد. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۶)

۴-۱-۱- رشد همه‌جانبه عقول بشری

روایات حاکی از آن است که در حکومت امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه)، استعدادها شکوفا و عقول رشد می‌یابد تا از آموزه‌های اسلامی بیشتر بهره بگیرند. امام باقر (علیه السلام) فرموده‌اند: «إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَلَى رُءُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بَيْنَ عُقُولِهِمْ وَ كَمَلَتْ بِهِ أَخْلَاقَهُمْ؛ هرگاه قائم ما قیام کند خداوند دست او را بر سر بندگان قرار می‌دهد، پس عقل‌هایشان جمع و حلم و بردباری‌شان کامل می‌گردد.» (کلینی، ۱۳۶۵: ۱، ۲۵) با کامل شدن عقل و اخلاق انسان، ایمان او نیز تکمیل می‌شود؛ زیرا با عقل کامل بهتر می‌توان آموزه‌های ناب دین را فرا گرفت.

۴-۱-۲- پیشرفت علمی و کشف علوم برای مؤمنین

خدای متعال در دولت حقّه آل محمد (صلی الله علیه و آله) دریاهای بی‌کران از دانش‌های درونی و فطری را به روی بشر باز خواهد فرمود و انسان‌ها به مقاماتی بالا و والا نائل خواهند شد. چه بسیار است احادیثی که به این مهم پرداخته و به جنبه‌های تعالی، ترقی و تکامل علوم مختلف در دوران حکومت امام عصر (عجل الله تعالی فرجه) اشاره دارند. امام باقر (علیه السلام) در این باره فرموده است: «... تَوَتُّونَ الْحِكْمَةَ فِي زَمَانِهِ حَتَّى أَنْ الْعِدَاةَ لَتَقْضَى فِي بَيْتِهَا بَكْتَابَ اللَّهِ وَ سُنَّةَ رَسُولِهِ؛ به مردم عصر حکومت درخشان او دانش و بینشی ارزانی می‌گردد که زن در کانون خویش بر اساس کتاب خدا و سنت پیامبرش عادلانه و آگاهانه داوری می‌کند و نیازی به دیگران ندارد.» (نعمانی، ۱۴۰۳: ۲۳۸) این سخن بیانگر این است که سطح دانش عمومی چنان بالا می‌رود که بانوان در منازل خود، به کتاب خدا و سنت پیامبر (صلی الله علیه و آله) حکم می‌کنند و این نشان از

توسعه علم و دانش به صورت فوق العاده را می‌رساند. نیز آن حضرت پیرامون مسئله کشف علوم برای مؤمنان در آن دوران فرمود: «هرگاه قائم بپاخیزد در هر اقلیم از زمین، مردی را قرار می‌دهد و به او می‌فرماید: دستور کار تو، کف دست می‌باشد. پس هرگاه چیزی بر تو وارد شود که آن را ندانی و قضاوت در آن را نشناسی، به کف دست بنگر و به آنچه که در آن هست، عمل کن.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۶۵) شاید بتوان گفت فهمیدن حکم مشکلات به وسیله کف دست، کنایه از سرعت ارتباط با حکومت مرکزی و کسب تکلیف برای رفع مشکل باشد یا به مهارت خیره کننده مسئولان بر کار اشاره داشته باشد.

۴-۱-۳- تأسیس مراکز آموزشی و برپایی وسیع کلاس‌های تعلیم قرآن

در دوران حکومت امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه) مردم از درون ساخته می‌شوند و با تربیت قرآنی و اسلامی رشد می‌کنند زیرا اهتمام آن حضرت برای عمل به قرآن و فرامین الهی می‌باشد. از امام باقر (علیه السلام) روایت است که فرمود: «إِذَا قَامَ قَائِمُ آلِ مُحَمَّدٍ ضَرَبَ فَسَاطِيطَ لِمَنْ يَعْلَمُ النَّاسَ الْقُرْآنَ عَلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ فَاصْعَبُ مَا يَكُونُ عَلَى مَنْ حَفِظَهُ الْيَوْمَ لِأَنَّهُ يَخَالِفُ فِيهِ التَّأْلِيفُ؛ چون قائم بپاخیزد، خیمه‌هایی نصب می‌شود برای کسانی که قرآن را به همان‌گونه که خداوند جل جلاله آن را نازل فرموده است، به مردم بیاموزند. پس دشوارترین چیزی که خواهد بود برای کسانی است که آن را حفظ کرده‌اند؛ زیرا با این تألیف اختلاف دارد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۹) یعنی در آن زمان اسلام را آن چنان از لابلای انبوه خرافات و تحریفات و تفسیر نادرست بیرون می‌آورد که گویی بنایی کاملاً نو و جدید ساخته است. در مورد کتاب جدید نه مفهوم آن است که یک کتاب آسمانی جدید بر او نازل می‌شود؛ چرا که امام قائم است و حافظ دین، نه پیامبر و آورنده کتاب جدید؛ بلکه قرآن را چنان از زوایای تحریف‌های معنوی و تفسیرهای نادرست بیرون می‌کشد که می‌توان نام کتاب جدید بر آن گذاشت. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰: ۱۱، ۲۸۵) شاهد این گفتار علاوه بر صراحت قرآن در زمینه ختم نبوت در آیه ۴۰ سوره احزاب و گذشته از روایاتی که صریحاً مسأله خاتمیت پیامبر اسلام را ثابت می‌کند احادیث متعددی است که تصریح می‌کند او با همان روش پیامبر اسلام و کتاب و سنت و آئین او بر می‌خیزد. (مکارم شیرازی، ۱۱، ۲۸۶) در کتاب اثبات‌الهدی می‌خوانیم که پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: «قائم الله (عجل الله تعالی فرجه) از فرزندان من است مردم را به پیروی من و آئین من و او می‌دارد و آنها را

به کتاب پروردگارم دعوت می‌کند.» (حر عاملی، بی تا: ۷، ۷۸)

۴-۲- حوزه عبادی و اعتقادی

یکی از مشکلاتی که امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه) با آن روبه‌رو می‌شود، مشکل برداشت‌ها و تفسیرهای نادرستی است که در دین خدا و اصول و فروع احکام الهی پدید آمده و قرن‌هاست در ذهن جامعه اسلامی نفوذ کرده است. تطبیق درست و دقیق آموزه‌های قرآن بر مسائل حیات بشری و مشخص کردن حد و مرزهای واقعی احکام اسلام، یکی از رسالت‌های اصلی امام است. در حقیقت در آن دوران، دین و مذهب به سوی هدف اصلی هدایت می‌شود و جهت‌گیری و حرکت مذهبی، در راه سعادت و رفاه و تعالی انسان قرار می‌گیرد.

۴-۲-۱- ساخت مراکز عبادی

یکی از مهم‌ترین وظایف حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه) اقامه و برپا نمودن حدود الهی است. در روایتی از امام باقر (علیه السلام) می‌خوانیم: «...حضرت مهدی وارد کوفه می‌گردد، سه پرچم برای او در اهتزاز است که برای او آرام می‌گردند. در آنجا وارد مسجد می‌گردد و برای توده‌های گردآمده و مشتاق خطبه می‌خواند و مردم در چنان شور و حالی باشند که سخنان آن حضرت در میان گریه‌های آنان شنیده نشود. در جمعه دوم مردم می‌گویند که ای فرزند گرامی پیامبر، نماز به امامت شما با نماز به امامت پیامبر برابری می‌کند و مسجد پاسخگوی سیل شیفتگان به نماز و نیایش و سخنرانی شما نیست. امام جواب می‌دهد که مسجدی برای شما خواهم ساخت که گنجایش جمعیت شما را داشته باشد. آنگاه به سوی نجف خارج می‌گردد و نقشه مسجد شکوهمند و بی‌نظیری را می‌کشد که هزار درب دارد و پاسخگوی همه نمازگزاران است.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۰) از این روایت می‌توان اهتمام به برپایی نماز جماعت و نماز جمعه را در سطح بسیار گسترده و توجه به اماکن مقدس و مذهبی در آن دوران را برداشت کرد.

۴-۲-۲- حذف مقدس‌نماها

هنگامی که حضرت مهدی قیام می‌کند، با گروه‌ها و دسته‌های گوناگونی برخورد خواهد کرد. گروهی از آنان هر چند به ظاهر مسلمان‌اند، ولی منافقانه رفتار می‌کنند و یا از مقدس‌نماهای کج فهمی هستند که با حضرت مخالفت می‌نمایند. امام باقر

(علیه السلام) در مورد برخورد حضرت مهدی با این گروه‌ها می‌فرماید: «حضرت مهدی به سوی کوفه رهسپار می‌شود. در آنجا شانزده هزار نفر از «بت‌ریه» مجهز به سلاح در برابر حضرت می‌ایستند؛ آنان قاریان قرآن و دانشمندان دینی هستند که پیشانی‌های آنان از عبادت زیاد پینه بسته، چهره‌هایشان در اثر شب‌زنده‌داری زرد شده است و نفاق سراپایشان را پوشانده است. آنان یک‌صد نفر برمی‌آورند: «ای فرزند فاطمه، از همان راهی که آمده‌ای بازگرد؛ زیرا به تو نیازی نداریم.» حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه) در پشت شهر نجف، از ظهر روز دوشنبه تا شامگاه بر آنان شمشیر می‌کشد و همه را از دم تیغ می‌گذراند. در این نبرد، از یاران حضرت حتی یک نفر هم زخمی نمی‌شود.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۲، ۵۹۸) نوع برخورد امام با این افراد و گروه‌ها حکایت از این است که امام اهتمام جدی و بسیار بالا به فهم و درک درست و صحیح مسائل اعتقادی و مذهبی دارند و هیچگونه اغماض و تسامح نسبت به اینگونه مسائل و افراد نخواهند داشت.

۵- برنامه‌های اجتماعی حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) در کلام امام باقر (علیه السلام)

جامعه‌ای که رهبری آن با حضرت بقیةالله است و آن را به سوی کمال سوق می‌دهد و می‌خواهد آن جامعه، مدینه فاضله‌ای باشد که همه مشعل‌داران هدایت، آن را آرزو می‌کردند، ویژگی‌های والایی دارد که از جمله آن‌ها بهبود وضع اجتماعی در تمام بخش‌های آن است.

۵-۱- امنیت ملی

در حالی که پیش از ظهور حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه)، شرایط ناامنی بر جهان چیره است، یکی از بنیادی‌ترین کارهای حضرت، بازگرداندن امنیت واقعی به جامعه است. در حکومت مهدوی، با برنامه‌ریزی دقیقی که انجام می‌شود، در مدت کوتاهی امنیت در همه زمینه‌ها به جامعه بازمی‌گردد؛ امنیتی که بشر در هیچ دوره‌ای آن را تجربه نکرده است. امنیت اجتماعی، امنیت در بخش‌های گوناگون زندگی اجتماعی را در بر می‌گیرد؛ یعنی امنیت در بخش‌های اقتصادی، سیاسی، دفاعی، فرهنگی و امنیت اجتماعی، زمینه‌ساز همه فعالیت‌های درست و مفید اجتماعی و شرط لازم رشد و تکامل خود و جامعه است. امام مهدی (عج الله تعالی فرجه) پدیدآورنده امنیت اجتماعی است؛

امنیتی که بشریت در تمام دوران تاریخ خود مانند آن را ندیده است. امام مهدی (عج الله تعالی فرجه) در مقام رییس حکومت جهانی، برای بخش‌های مختلف دنیا، حاکمانی را از میان بهترین یاوران خود برمی‌گزیند؛ کسانی که تمام ویژگی‌های حاکم اسلامی، یعنی دانش، مدیریت، تعهد، پاکی در نیت و شجاعت در تصمیم‌گیری و ... را دارا هستند. دولت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) از پیامبران، جانشینان آنان، تقواییان و صالحان روزگار ترکیب شده است. امام باقر (علیه السلام) در روایتی پیرامون اصل امنیت در دوران آن حضرت فرمود: «و تخرج العجوز الضعیفه من المشرق ترید المغرب لاینهاها احد؛ و زن سالخورده و ناتوان از شرق تا غرب عالم می‌رود، بی‌آنکه از هیچ کس و هیچ چیزی احساس ناامنی و اذیت نماید.» (طیسی، ۱۴۱۱: ۵، ۲۵) همچنین از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نقل شده است که فرمودند: «میش و گرگ در یک محل می‌چرند و کودکان با مارها و عقرب‌ها بازی می‌کنند و وحوش و گزندگان به آنان آسیبی نمی‌رسانند. بدی از بین می‌رود و نیکی باقی می‌ماند.» (مقدسی، بی‌تا: ۲۷۱) این روایت اشاره به این مطلب است که نه تنها افراد از طرف یکدیگر در امنیت به سر خواهند برد بلکه از طرف حیوانات و درندگان نیز امنیت خواهند داشت و این امنیت بدین گونه خواهد بود که حیوانات وحشی و درندگان رام و اهلی خواهند شد و چه بسا در اختیار کامل انسان خواهند بود.

۵-۲. پیشرفت پزشکی

واضح است در آن دوران که علم و دانش با پیشرفت‌های شگرف در حوزه‌های مختلف همراه است، دیگر هیچ بیماری بدون درمان باقی نمی‌ماند. امام باقر (علیه السلام) در این باره می‌فرماید: «هر کس قائم اهل بیت مرا درک کند، اگر به بیماری دچار باشد، شفا یابد و چنانچه دچار ناتوانی باشد، توانا و نیرومند می‌شود.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۵) شفا یافتن از هر بیماری و غلبه بر انواع ضعف‌ها از یک سو کشف هر بیست و هفت حرف علم و از سوی دیگر امنیت روانی و بهداشتی را می‌رساند.

۵-۳. بهداشت محیط زیست

حفظ بهداشت شهرها و محیط جامعه، از وظایف حکومت‌هاست. بنابراین باید از هر عاملی که سبب به خطر افتادن بهداشت محیط زیست می‌شود، جلوگیری گردد. از این رو یکی از کارهای حکومت حضرت مهدی، جلوگیری از این گونه تخلفات بهداشتی می‌باشد. امام باقر (علیه السلام) در این مورد می‌فرماید: «هنگامی که قائم ما قیام کند،

چاههای فاضلاب و ناودان‌هایی را که در مسیر راه‌هاست، از بین می‌برد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۳) این روایت به خوبی توجه و اهتمام کامل دولت مهدوی را در همه زمینه‌های بهداشت عمومی و تلاش برای سلامت محیط زیست و افراد را بیان می‌کند.

۵-۴. به وجود آمدن صفا و صمیمیت واقعی

یکی از ویژگی‌های حکومت امام عصر (عج الله تعالی فرجه) این است که مردم را طوری تربیت می‌نماید که همه در حال برادری و برابری زندگی می‌نمایند. بین مردم صلح و صفا، آرامش و امنیت، مهر و محبت و صمیمیت برقرار می‌شود. امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: «اذا قام القائم جاءت المزملة و یأتی الرجل الی کیس أخیه فیأخذ حاجته لا یمنعه؛ هنگامی که قائم ما قیام کند، دوستی واقعی و صمیمیتی حقیقی پیاده می‌شود، هر نیازمندی دست می‌برد و از جیب برادر ایمانی خود به مقدار نیاز برمی‌دارد و برادرش او را منع نمی‌کند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۷۲) این مثال و تشبیه بسیار رسا به وضوح بیان می‌کند که روابط افراد به گونه‌ای تعالی و ترقی خواهد داشت که همگان در بالاترین حد صمیمیت و اخلاق خواهند بود (و هیچ کس در این گمان که برادر دینی او به فکر دزدی باشد، نخواهد بود) و این به سبب اجرایی و عملی کردن آموزه‌های اصیل و راستین اسلام در حوزه اخلاق و فرهنگ و روابط اجتماعی خواهد بود و اشاره به اجرای سبک واقعی زندگی دینی در دولت مهدوی دارد.

۵-۵. حل مشکل مسکن

یکی از مشکلات و معضلات حل نشده و کمرشکن جامعه، مسئله مسکن است، مشکلی که خیلی از خانواده‌ها را متلاشی کرده و سبب بروز اختلافات درون خانوادگی شده است. با پیاده کردن اسلام واقعی و قوانین آن، در دوران حکومت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) این مشکل نیز ریشه‌کن می‌شود و مردم به رضایت و آسودگی می‌رسند. امام باقر (علیه السلام) فرمود: «در عهد قائم، این مشکل کاملاً حل خواهد شد و دیگر موردی برای نگرانی مردم بی‌بضاعت نخواهد ماند؛ همان‌گونه که در دولت امیرالمؤمنین (علیه السلام) تقریباً حل شده بود و هر خانواده مسکنی مستقل برای خود داشت.» (امینی، ۱۳۸۵: ۲، ۲۹۰) چگونگی حل این مشکل هم، روشن است؛ زیرا در آن دوران به دلیل رشد عقول مردم و به کمال اخلاقی رسیدن افراد، وجدان جامعه اجازه نخواهد داد که کسی بی‌خانمان بماند و اختلافات طبقاتی خود به خود از جوامع مهدوی رخت بر خواهد بست.

۶-۵- حل مشکل بیکاری

منشا اولیه برخی از مشکلات و نابسامانی‌های اجتماعی و جرم و جنایات و ...، بیکاری و درماندگی شغلی و نبود اشتغال و درآمد است. طبق فرمایش امام باقر (علیه السلام) در عصر قائم، بیکاری به طور کلی از جوامع ریشه‌کن خواهد شد؛ چون آن بزرگوار ریشه بیکاری و بلا تکلیفی را بر خواهند کند، آزادی شغل و مسافرت و تجارت و سرمایه آن‌ها را به همه مردم ارزانی خواهند داشت و مالیات و قوانین ظالمانه را لغو خواهند نمود. (امینی، ۱۳۸۵: ۲، ۲۹۱) زیرا به دسترسی آزاد مردم به منابع خدادای و از بین رفتن مدیریت‌های باطل، متعصبانه و جاهلانه و از بین رفتن فاصله‌های طبقاتی که دولت مهدوی متضمن اجرای کامل آن‌هاست، این مشکل حل خواهد شد.

۶- برنامه‌های سیاسی حکومت حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه) در کلام

امام باقر

دولت اخلاقی مهدوی، به تحقق کامل سیاست فاضله (معنویت‌گرا)، در کل عالم مبادرت می‌کند و بر اصلاح اخلاقی مردم و کارگزاران امور (جهت تأثیرگذاری بر مردم)، تغییر ساختارهای معیوب و فاسد فرهنگی، کنترل و نظارت کامل و جامع بر کارگزاران و مردم و ... تأکید ویژه‌ای می‌شود.

۶-۱- برپایی سیاست فاضله

«امامت» در اعتقاد شیعه، پیشوایی، زعامت و ولایت چند بعدی شخص معصوم است که از سوی خداوند، به این مقام منصوب شده است. این یک مقام والای معنوی و دینی است که علاوه بر رهبری حکومت اسلامی، هدایت همه‌جانبه مردم در امر دین و دنیا و متمیم مکارم اخلاقی را بر عهده دارد. سیاست الهی، همان سیاست فاضله است که علاوه بر توجه به امور معیشتی و دنیوی و ارائه راهکارهای مناسب جهت ایجاد تعادل و پیشرفت در این زمینه‌ها، بیشتر به ابعاد معنوی و روحی انسان‌ها نظر دارد و به هدایت، تربیت و رشد همه‌جانبه و سعادت واقعی آنان همّت می‌گمارد. این سیاست فاضله، همان امامت است که به قول خواجه نصیر الدین طوسی غرض از آن تکمیل خلق بود و لازمه‌اش نیل به سعادت. (طوسی، بی‌تا: ۳۰۰)

۶-۱-۱- ویژگی سیاستمداران و فرماندهان

طبیعی است که در حکومتی که امام مهدی رهبری آن را بر عهده دارد، کارگزاران و

مسئولان حکومت نیز باید از بزرگان و نیکان امت باشند. از این رو می‌بینیم در روایات، ترکیب دولت امام مهدی را از پیامبران، جانشینان آنان، تقواییان و صالحان روزگار و امت‌های پیشین و از سران و بزرگان اصحاب پیامبر معرفی می‌کند. ویژگی‌های این افراد در روایات ائمه اطهار (علیهم السلام) کم و بیش بیان شده است. از امام باقر (علیه السلام) نیز روایت شده است که فرمودند: «گویا یاران قائم (عجل الله تعالی فرجه) را می‌بینم که بر شرق و غرب جهان احاطه پیدا کرده‌اند و همه چیز تحت فرمان آن‌هاست. حتی درندگان زمین و پرندگان شکاری آسمان در پی رضایت آنها خواهند بود و همه چیز حتی این نقطه زمین بر نقطه دیگر آن اظهار فخر و غرور می‌کند و می‌گوید: امروز مردی از یاران قائم (عجل الله تعالی فرجه) بر من قدم نهاد.» همه این ویژگیها بیانگر این است که مردان دولت مهدوی شخصیت‌هایی والا و برجسته و تربیت یافته هستند؛ که این ویژگی‌ها بیانگر داشتن قابلیت اجرای عدالت و اصلاح جامعه را به دست دولت مردان و سیاست مداران حکومت مهدوی را بیان می‌کنند. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۷۲) در روایات دیگری به این نکته اشاره شده است که دستورالعمل حکومتی این افراد در کف دست‌های ایشان نوشته شده است و بر طبق آن فرمان می‌رانند. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۶۵) این روایت نیز در تاکید مطلب قبل، بیانگر این می‌باشد که سیاست‌مداران دولت مهدوی همیشه برای حل و رفع مشکلات برنامه، راه‌حل و راهکار دارند و اگر با مشکلی مواجه شدند بر طبق برنامه‌های مدون از قبل تنظیم‌شده می‌توانند عمل کنند.

۶-۱-۲- قوای حکومتی

موضوع ارکان حکومت حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه) و کارگزاران او از مهم‌ترین و بحث‌انگیزترین موضوعاتی است که از گذشته‌های دور در ادیان مختلف آسمانی مطرح بوده است. پیروان ادیان آسمانی اسلام، مسیحیت و یهود در این عقیده اشتراک دارند که آینده جهان به دست صالحان و خداپرستان است. از این رو هر کدام از ادیان، حکومت آخرالزمان را از آن خود می‌دانند. مهدی موعود نیز در این روش، همانند رسول خدا عمل خواهد کرد. به اضافه این که در عصر او سطح افکار عمومی پیشرفت کرده و توسل به منطق ضرورت بیشتری پیدا خواهد کرد؛ آن‌گونه که اعمال خشونت نیز در برابر زورگویان گردنکش، اجتناب‌ناپذیر خواهد شد.

۶-۱-۲-۱- قوه مجریه

در حکومت حضرت مهدی، شایسته است افراد پارسا، عادل و متعهد امت را اداره کنند.

حکومتی که رهبری آن به عهده مهدی موعود (عجل الله تعالی فرجه) است، کارگزاران و مسئولان آن نیز باید نیکان و بزرگان امت باشند. بنابراین وزیر این دولت، حضرت عیسی (علیه السلام) معرفی شده است. آن حضرت به عنوان نخست وزیر فعالیت می‌کند و می‌فرماید: «بعثت وزیراً و لم ابعث امیراً؛ من به عنوان وزیر برانگیخته شده‌ام، نه امیر.» (ابن طاووس، بی تا: ۳) همچنین در حکومت حضرت حجت، حضرت یوشع، از پیامبران بنی اسرائیل و وصی حضرت موسی، نیز حضور خواهد داشت که او نیز معصوم است. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۳، ۹۰) سومین معصوم در آن حکومت، حضرت خضر نبی است. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۱۵۲) بنابراین، دست کم چهار معصوم در آن حکومت هستند و ویژگی منحصر به فردی به آن حکومت می‌دهند. منظور از این روایات این است که در رأس حکومت جهانی مهدی کسانی هستند که بارها آزموده شده‌اند و شایستگی خود را نشان داده‌اند.

یکی از کارهای ابتکاری امام عصر (عجل الله تعالی فرجه) آن است که با رعب و وحشت در بین دشمنان پیش می‌رود تا کشتار و خونریزی و تلفات کم باشد. آن حضرت، هرگاه فتح منطقه‌ای را اراده کند، از یک ماه پیش، با استفاده از ابزارهای ارتباطی فوق مدرنی که در اختیار دارد، با تبلیغ و با استفاده از وزیدن بادهای ترسناک و صدای وحشتناک رعد و برق (شکستن دیوار صوتی)، مردم را آماده تسلیم و پذیرش حکومت امام می‌نماید و بدین ترتیب، تلفات و خونریزی را به حداقل ممکن می‌رساند که روایت منقول از امام باقر (علیه السلام) نیز این سخن را به خوبی بیان می‌کند «فائمه از ما یاری شده، با ایجاد ترس و مؤید با پیروزی است، زمین برای او پیچیده می‌شود و خزانه‌هایش را به او آشکار کند.» (گلپایگانی، ۱۴۱۹: ۳۶۱)

۶-۱-۲-۱- کارگزاران و مسئولان صالح

هنگامی که بنیان‌گذار حکومت واحد جهانی براساس عدالت و آزادی واقعی، مأمور به تشکیل حکومت می‌شود، تعداد ۳۱۳ نفر از یاران خاص آن حضرت، که همگی از تربیت‌شدگان مکتب ولایت و از عاشقان خاندان عصمت و طهارت هستند، در اطراف شمع وجود مقدس حضرتش گرد می‌آیند و به تشکیل حکومت واحد جهانی مأموریت می‌یابند. دور نیست که حکومت حقه عادلانه به سیصد و سیزده استان تقسیم شود و هر یک از یاران خاص آن حضرت در یک استان فرمان‌روایی کنند و احکام اسلام را مو به مو اجرا نمایند. مطابق روایات مستفیض، هنگامی که حضرت بقیةالله از مکه معظمه

بیرون می‌آید و اصلاح جهانی خود را آغاز می‌کند، با یک سپاه ده هزار نفری حرکت می‌کند و به هر شهری که می‌رسد، آن را فتح می‌نماید. (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۲۳) فساد را ریشه‌کن می‌سازد و عدالت را پیاده می‌کند. شیخ طوسی به سند خود از امام باقر (علیه السلام) نقل می‌کند که فرمودند: «بین رکن و مقام سیصد و سیزده نفر، به تعداد اهل بدر، با مهدی (عجل الله تعالی فرجه) بیعت خواهند کرد، در میان آنان نجیبانی از اهل مصر و شخصیت‌هایی از اهل شام و اخیاری از عراق هستند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۳۴) همچنین امام باقر (علیه السلام) می‌فرماید: «در میان یاران امام پنجاه زن وجود دارند برای مداوای مجروحان.» (طبسی، ۱۴۱۱: ۵، ۲۱) این مسئله اهمیت نقش زنان را در حکومت جهانی مهدوی بیان می‌کند.

۶-۱-۲-۱-۲- ویژگی نیروهای نظامی و انتظامی

در معرفی واحدها و یگان‌های ارتش امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) از نظر مشخصه‌های جسمی و روحی و شناساندن کمالات وجودی آن‌ها، روایت‌های فراوانی وارد شده است. امام باقر (علیه السلام) نیز در این مورد فرموده است: «از شیعیان ما ترس به دل‌های دشمنان ما انداخته می‌شود، وقتی که امر ما واقع شد و مهدی ما خروج کرد، هر یک از آنها بی‌باک‌تر از شیر و تیزتر از نیزه می‌شوند. او دشمنان ما را با دو پایش لگدمال می‌کند و با دستانش می‌کشد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۷۲) همچنین آن امام در مورد احاطه این نیروها بر سراسر زمین می‌فرماید: «گویا اصحاب قائم را می‌بینم در حالتی که ما بین مشرق و مغرب را احاطه کرده‌اند و هیچ چیز نیست؛ مگر این که مطیع ایشان شده است، حتی درندگان زمین و پرندگان، همه چیز طالب رضای ایشان‌اند، حتی زمینی بر زمین دیگر فخر می‌کند و می‌گوید: امروز مردی از اصحاب قائم از روی من عبور کرد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۲۷) همچنین از آن حضرت ضمن یک روایت طولانی آمده است: «...ثُمَّ يُخْرَجُ مِنْ مَكَّةَ حَتَّى يَكُونَ فِي مِثْلِ الْحَلَقَةِ قُلْتُ وَ مَا الْحَلَقَةُ قَالَ عَشْرَةُ آلَافٍ...؛ سپس از مکه خارج نمی‌شود؛ جز اینکه در دایره و حلقه‌ای باشکوه. پرسیدند: حلقه چیست؟ فرمود: دایره‌ای از یک جمعیت ده هزار نفری که از ایمان تزلزل‌ناپذیر و آگاهی و شهادت بسیاری برخوردارند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۰۷) در مورد استقامت و استواری یاران حضرت مهدی، امام باقر (علیه السلام) به آیه‌ای از قرآن استناد کرده و در تفسیر آیه ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَ كَانُوا وَعْدًا مَفْعُولًا﴾ (اسراء/۵) و هنگامی که نخستین

وعده (از آن) دو فرا رسد، (گروهی از) بندگان سخت نیرومند (و جنگ‌آور) مان را بر شما بشورانیم، و میان خانه‌ها (یتان برای سرکوبی شما) به جستجو درآیند و [این] وعده‌ای واقع شده است، فرموده است: «این بندگان پیکارجو و مقاوم که به طرفداری از حق به پا می‌خیزند، همان حضرت قائم و یاران و فادار او هستند.» (عیاشی، ۱۴۱۱: ۲، ۲۸۱)

۶-۱-۲-۲- قوه مقننه

آنچه که حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه) در زمینه احکام اتخاذ خواهد کرد، همان شیوه و سنت رسول خدا است؛ گرچه از این اقدام حضرت قائم تعبیر به تجدید دین و احکام جدید می‌شود، ولی همان سیره و سنت رسول خداست که به خاطر تحریفات، کج فهمی‌ها و بدعت‌هایی که در دین صورت گرفته است، این چنین به نظر می‌رسد که آیینی جدید آمده است. امام باقر (علیه السلام) در این مورد فرموده است: «حضرت مهدی با برنامه‌ای نو، سنتی جدید (احیای سنت پیامبر) و قضاوتی تازه قیام می‌کند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۴۹) ولی برخی دگرگونی‌ها و اصلاحات در روزگار امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) در قسمت احکام رخ خواهد داد که می‌توان به اعدام زناکار و منع کننده از زکات، تحولاتی در قانون ارث (ارث دادن به برادر دینی و ارث برادر نسبی را قطع کردن)، کشتن دروغ‌گویان، پایان حکم جزیه، انتقام از بازماندگان قاتلان حسین، پایان دادن به قطاع و ... اشاره کرد. (امینی، ۱۳۸۵: ۲، ۲۴۲)

۶-۱-۲-۳- قوه قضائیه

داوری ائمه معصومان در میان کلیمیمان با توراتشان و در میان مسیحیان با انجیلشان است و این به معنای به رسمیت شناختن یهودیت و مسیحیت پس از آمدن اسلام نیست، بلکه از نظر اسلام، دین انحصار به اسلام دارد، لکن آن حضرت برای اتمام حجت و رفع عذر، با پیروان همه ادیان با کتاب آسمانی خودشان بحث و محاجه می‌کند و نویدهای موجود در کتب هر آیینی را که از آمدن آن مصلح جهانی خبر داده‌اند، به آنها یادآوری می‌کند. امام باقر (علیه السلام) فرمود: «چون قائم ما قیام کند، در میان اهل تورات با تورات، در میان اهل انجیل با انجیل، در میان اهل زبور با زبور و در میان اهل قرآن با قرآن داوری می‌کند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۱، ۲۹) نیز فرموده است: «حضرت قائم قضاوت‌هایی دارد که حتی برخی از یاران و کسانی که در رکابش شمشیر زده‌اند، به آن احکام معترض می‌شوند و آن، قضاوت حضرت آدم است و حضرت نیز گردن معترضان را می‌زند. سپس به روش دیگری قضاوت می‌کند که قضاوت حضرت داود است، ولی

گروهی دیگر از یارانش اعتراض می‌کنند و حضرت گردن آنان را نیز می‌زند. برای بار سوم، حضرت به شیوه حضرت ابراهیم قضاوت می‌کند و باز هم گروهی از یارانش اعتراض می‌کنند و حضرت آنان را نیز اعدام می‌کند. آنگاه حضرت به روش رسول خدا رفتار می‌کند و دیگر کسی بر حضرت اعتراض نمی‌کند.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ۳۸۹)

۶-۱-۲-۳-۱- امنیت قضایی

یکی از اموری که پس از ظهور امام زمان (عج الله تعالی فرجه) مطرح است، مجازات افرادی است که جهان را سراسر ناامن کرده، میلیون‌ها کشته و زخمی و معلول برجای گذاشته‌اند. پس از ظهور حضرت، تعقیب، دستگیری و محاکمه آنان امری حتمی است؛ زیرا اجرای حدود الهی، یکی از واجبات مهم به شمار می‌رود؛ به ویژه در روزگار حضور امام معصوم و حضرت بقیةالله در زمین که طبق کتاب خدا و به دور از هرگونه هواهای نفسانی، حدود اجرا می‌شود. امام باقر (علیه السلام) در این مورد فرموده‌اند: «پس از ظهور مهدی هیچ حقی بر عهده دیگری نمی‌ماند؛ مگر آنکه حضرت آن را باز می‌ستاند و به صاحب حق می‌دهد.» (مجلسی، ۱۳۹۸: ۵۲، ص ۲۲۴)

نتیجه گیری

از آنچه گفته آمد، مطالب زیر را به عنوان خلاصه و نتیجه می‌توان برداشت کرد:

- ۱- نظام حکومتی حضرت مهدی (عج الله تعالی فرجه)، در راستای حرکت اصلاح طلبانه انبیاء و اولیای الهی است و اصلاحات مهدی (عج الله تعالی فرجه)، تنها راه نجات بشر است.
- ۲- استبداد حکومت‌ها، ناامیدی جهانیان از اصلاح جهان، گسترش فساد، افزایش جنگ و کشتار و فتنه و افزایش ضریب مرگ‌های ناگهانی از مهم‌ترین شاخصه‌های عصر ظهور در کلام امام باقر (علیه السلام) است.
- ۳- برپایی حکومت واحد جهانی و جهان‌گشایی مهدوی برای برپایی حکومتی عدل محور و نیز عمل به سیره رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از مهم‌ترین شاخصه‌های کلی حکومت مهدوی در کلام امام باقر (علیه السلام) است.
- ۴- شکوفایی اقتصادی و ریشه‌کن شدن فقر، توسعه صنعت، تکنولوژی و عمران، استخراج منابع و معادن، توسعه کشاورزی و کشاورزی آزاد از جمله برنامه‌های اقتصادی مهدوی در سخن امام باقر (علیه السلام) است.
- ۵- در حوزه آموزش و پرورش، رشد همه‌جانبه عقول بشری، پیشرفت علمی و کشف

مبهمات علوم برای مؤمنان و برپایی حوزه‌های تعلیم قرآن در سراسر جهان، مهم‌ترین برنامه‌های فرهنگی مهدی در سخن باقر (علیه السلام) است.

۶- برقراری امنیت ملی در سطح جهانی، بهبود وضع بهداشت فردی و بهداشت محیط، حل مشکل مسکن و بیکاری از مهم‌ترین اقدامات مهدی در زمینه توسعه اجتماعی است که در سخن امام باقر بدان اشارت رفته است.

۷- استفاده از سیاستمداران و سربازان و فرماندهان مؤمن و متعهد، برقراری قوای سه‌گانه مقننه، مجریه و قضائیه و برقراری کامل امنیت قضایی از مهم‌ترین اقدامات حضرت مهدی در بعد سیاسی و حکومتی است که در کلام امام باقر از آن سخن رفته است.

کتابنامه

- ۱- قرآن کریم، ترجمه رضایی.
- ۲- ابن طاووس، رضی‌الدین علی بن موسی، بی‌تا: ملاحم، بیروت، مؤسسة الأعلمی.
- ۳- امینی گلستانی، محمد، ۱۳۸۵: سیمای جهان در عصر امام زمان، قم، مسجد مقدس جمکران، چاپ اول.
- ۴- بحرانی، سیدهاشم، ۱۳۷۸: المحجة فیما نزل فی الحجة، بیروت، مؤسسة الوفا.
- ۵- ثقفی، ابواسحاق ابراهیم بن محمد، بی‌تا: الغارات، تهران، انجمن آثار ملی.
- ۶- حر عاملی، محمد بن حسن، بی‌تا: اثبات الهداة، ترجمه: احمد جنتی، قم، دارالکتب اسلامیة.
- ۷- _____، ۱۴۰۹: وسائل الشیعة، قم، مؤسسة آل بیت.
- ۸- دخیلی، علی محمد علی، بی‌تا، امام مهدی، نجف، حیدریه.
- ۹- شبلینجی، مومن بن حسن، ۱۳۰۸: نور الابصار فی مناقب آل النبی المختار، بیروت، دارالفکر.
- ۱۰- شجری، یحیی بن حسین، بی‌تا: امالی الشجری، بیروت، عالم الکتب.
- ۱۱- صدوق، محمد بن علی بن حسین بابویه، ۱۳۸۱: کمال الدین و تمام النعمة، قم، دارالکتب الاسلامیة.
- ۱۲- طبسی، نجم‌الدین، ۱۴۱۱: معجم الاحادیث امام المهدی، قم، نشر معارف اسلامی.
- ۱۳- طوسی، محمد بن حسن، ۱۴۱۷: الغیبة، تهران، کتابفروشی نینوا.

۱۴- طوسی، محمد بن محمد خواجه نصیر، بی تا: اخلاق ناصری، قم، انتشارات علمیه اسلامیة.

۱۵- عروسی حویزی، عبدعلی، ۱۴۱۲: تفسیر نور الثقلین، قم، چاپخانه علمیه.

۱۶- عیاشی، محمد بن مسعود، ۱۴۱۱: تفسیر عیاشی، تهران، کتابفروشی اسلامیة.

۱۷- قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ۱۴۱۶: ینابیع المودة، قم، کتابفروشی محمدی.

۱۸- کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب، ۱۳۶۵: الکافی، تصحیح: علی اکبر غفاری، تهران، دار الکتب الاسلامیه.

۱۹- گلپایگانی، لطف الله، ۱۴۱۹: منتخب الاثر، قم، مؤسسه السیده المعصومة.

۲۰- مجلسی، محمدباقر، ۱۳۹۸: بحار الانوار، تهران، مکتبه الاسلامیه.

۲۱- مقدسی، یوسف بن یحیی، بی تا: عقد الدرر فی اخبار المنتظر، قاهره، عالم الفکر.

۲۲- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۰: حکومت جهانی مهدی (عجل الله تعالی فرجه)، قم، نسل جوان.

۲۳- نعمانی، محمد بن ابراهیم، ۱۴۰۳: الغیبة، تهران، کتابفروشی صدوق.

۲۴- شعبانی، غلام محمد، ۱۳۸۴: ویژگی های مدینه فاضله از دیدگاه اسلام و مقایسه آن با مهم ترین دیدگاه ها در فلسفه سیاسی، استاد راهنما: دکتر علی عباسی، قم، مرکز جهانی علوم اسلامی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیشنل سائنسوں، انسانی اور مطالعاتی فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی